

Een rood-groen Rijnland 2.0

Het debat over 'groene groei' moet nog verder worden uitgediept, en ook vragen over lastenverdeling en solidariteit moeten daarin worden meegenomen. Hoe ziet een duurzaam economisch stelsel er precies uit?

Hans Opschoor

De Commissie Melkert heeft zich afgevraagd welk pad de PvdA kon volgen om 'linksom' uit de (veelkoppige) crisis te komen waarin de wereld zich bevindt, op weg naar duurzaam herstel. Duurzaamheid maakt een belangrijk deel uit van het voorstel, naast in de titel van het rapport meer doorklinkende 'bakens' als werk en innovatie, en naast die van transparantie en evenwicht. Het gaat mij hier om die duurzaamheidscomponent.

Nu zijn er ongetwijfeld die bij duurzaamheid onmiddellijk denken aan het brede begrip duurzaamheid *a la* Brundtland, waaraan sociale, economische en ecologische dimensies zij onderscheiden, vaak kort samengevat onder de noemers 'people', 'profit' en 'planet'. In het rapport-Melkert gaat het bij dat duurzaamheidsbaken vooral om die laatste dimensie, en meer nog: om 'groene groei' (een begrip dat vooral in de samenvatting voorkomt). Het is winst dat duurzaamheid uitvoerig aan bod komt in vergelijking met het Van Waarde-rapport, waarin het buiten beeld bleef.

Melkert c.s. laten de zorg om duurzaamheid spelen in verband met in de biosfeer aanwezige onmisbare bestaansbronnen: energie, water, lucht, grondstoffen, milieukwaliteit, ruimte. Geconstateerd wordt dat er een transitie nodig is 'richting een circulaire economie' (met gesloten materiaalkringlopen), vernieuwbare energie, 'biobased' economische activiteit. Die is niet alleen goed om milieudoelen te realiseren maar ook voor banen en inkomens. Dat vergt een actieve overheid die de markt aanspreekt via de juiste prikkels (en gesaneerde subsidies), milieugebruiksbelastingen, regelgeving en dergelijke. Zo kan de schatkist gevuld en arbeid goedkoper gemaakt worden, en het milieu ontzien. Industrie-, mobiliteits- en innovatiebeleid moeten de nodige technische – en productvernieuwing opleveren en de consumptiepatronen milieuvriendelijker maken. Dat alles genereert een groene groei in schonere richtingen die – zo is de veronderstelling – de krimp in andere activiteiten en sectoren goed maakt.

Het rapport wijst op een aantal punten concrete nieuwe wegen. En dat is heel goed in een rapport dat ons (linksom) uit een economisch slop wil halen en dan natuurlijk alle zeilen bijzet inclusief die van groene groei. Toch moeten we bij die groei een fundamentele kanttekening plaatsen, en zou het goed zijn als in een breder partijpolitiek verband verder werd nagedacht over lastenverdeling en solidariteit, en over de systeem- of orde vragen rond het ecologisch inpasbaar maken van economische activiteit. Daarbij zou geleund kunnen worden op de resultaten van een eerdere discussie over de verhouding rood-groen in sociaal-democratische politiek: het WBS-rapport uit 1991 over 'De ecologische kwestie' en de daarop gebaseerde standpunten.¹

1. *Groene groei en de begrensde milieugebruiksruimte*

¹ Congresverslag, inleidingen tijdens congres en een het thema inleidende WBS-nota werden gebundeld in Pieter van Driel (red) 1991. Rood over Groen. Uitgave PvdA en Wiardi Beckman Stichting.

Ook al wordt gesproken over gedragsverandering, ecologische grenzen en verdeling, toch lijkt het rapport terug te deinzen voor de notie van grenzen aan groei. Maar door onduurzame productie en consumptie voorbij die grenzen ontstaat een ecologische schuld die – net als andere schulden – dient te blijven binnen redelijke en handhaafbare grenzen zoals die welke gelden voor financiële schuld. Dit is ingegeven door zorg over afwenteling van lasten en verkleining van welvaartspotentieel in een lange termijn, ‘intergenerationeel’ perspectief.

De commissie acht groei wenselijk omdat herverdeling (nationaal en meer nog: internationaal) bij een grotere productie makkelijker gaat dan bij een kleinere. Blijven binnen duurzaamheidsgrenzen houdt in dat die milieuschuld niet oploopt. Hoeveel groei dat toelaat, hangt af van waar die groei plaatsvindt (en de aanwezigheid van voorraden milieugoederen daar) en van het succes van innovatie. Melkert hoopt dat die, door heroriëntatie op een groener economie, toch een duurzame nettogroei mogelijk zal maken. Ik help het de commissie hopen en steun de inzet voor groene innovatie, maar vrees dat het ecologische puntje toch wel eens bij het economische paaltje zou kunnen komen. Voor hoe je linksom de crisis uitgaat, is dat misschien geen overwegend probleem, maar voor een lange termijn politiek die duurzaamheid wil, is het dat wel.

2. *Duurzaamheid en solidariteit*

Het zojuist gestelde houdt een visie in op solidariteit met toekomstige generaties. Maar er is meer. Als de milieugebruiksruimte in de wereld beperkt is, en lage- en middeninkomenslanden of groepen daarin hebben te weinig toegang daartoe, dan hebben de al langer geïndustrialiseerde landen te veel. Herverdeling kan vergen dat productie- of consumptieniveaus en –patronen in rijkere landen of van rijkere groepen moeten worden beheerst. Ook dat is in het licht van het zoeken van een uitweg uit de recessie geen leuke boodschap, maar wel een die in het bredere perspectief aan de orde is, en bijvoorbeeld sterk te maken heeft met de discussie over internationale ontwikkelingsdoelen voorbij 2015. Het punt van die internationale solidariteit en een daarmee samenhangende sociaaldemocratische insteek in de ontwikkeling van internationaal milieubeleid had in 1991 terecht meer aandacht dan het nu krijgt, blijktens zowel het rapport Melkert als Van Waarde.

3. *Duurzaamheid en economisch stelsel*

Marktfalen als oorzaak voor fundamenteel (op de werking van het economisch stelsel gericht) beleid speelt in het rapport-Melkert als het gaat om werkeloosheid. Dat is terecht. Minstens zo terecht is het om over marktfalen te spreken in gevallen van onduurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen en van milieudegradatie. De klimaatproblematiek is weleens de grootste hedendaagse vorm van marktfalen genoemd: afwenteling van milieulasten naar kwetsbare landen nu al en naar toekomstige generaties. Doordat markten prijzen oproepen die zulke effecten niet verdisconteren, sturen ze de economie in maatschappelijk ongewenste richting. Dat wordt nog eens aangescherpt door ongestuurde economische groei. Een derde vorm van marktfalen is wat (ongereguleerde) markten betekenen voor inkomensongelijkheid. Er

is dus alle reden om systeemveranderingen te ontwikkelen. *Van Waarde* sprak al over een Rijnlandmodel 2.0 en over een Bretton Woods-II voor internationale samenwerking. Dat is geheel op zijn plaats. Overheden moeten tegelijk acties van onderop stimuleren en ook centraal coördineren. In dat verband is ook een krachtig industriebeleid (ooit heette dat: selectieve groei), grondstoffenbeleid (wellicht eerder op Europees dan alleen op nationaal niveau) en innovatiebeleid. Het recente energieakkoord is een goed voorbeeld, maar dat vraagt om verbreding. Rood en groen worden aan elkaar verbonden via kernbegrippen als internationalisme, intergenerationele solidariteit en duurzaamheid.